

Bojana Bojičić¹

*Univerzitet „Union-Nikola Tesla“
Fakultet za preduzetnički biznis i
Menadžment nekretnina
Beograd*

Osvrt

*UDK 355.469.2:17
DOI 10.7251/SOCSR1917093B
Prihvaćeno: 22.12.2019.*

Bombardovanje i smrt etike²

Svako bombardovanje jednog područja, grada ili celokupne teritorije jedne države, od strane neke vojne sile, bilo jedne države, grupe država ili nekog militarističkog udruženja, predstavlja flagrantno kršenje svih etičkih principa koji se grade i za kojima se traga od Hipokrata, Aristotela, Sokrata, preko Monteskijea, Rusoa, Kanta, Spensera, Marksa, Dirkema do Bodrijara, Budona, Urliha Beka i Baumana (Hippocrates, Aristotle, Socrates, Montesquieu, Rousseau, Kant, Spencer, Marx, Dirkema, Baudrillard, Budon, Ulrich Beck and Bauman). Svako opravdanje, „razumevanje“, otvorena ili prekrivena podrška bombardovanju, od starane onih koji ne učestvuju direktno u akciji bombardovanja (pojedinci i grupe), predstavlja neetički postupak i nemoralno ponašanje, istog nivoa i intenziteta kao i bombardovanje. Bombardovanje je izuzetno nemoralan čin, jer se ljudi (civili) ne mogu skloniti, zaštititi, pobeći ili suprostaviti. Bombardovanje je, često, potpuno uništenje ljudi i materijalnih sredstava na nekom području, zagađenje životne sredine, što predstavlja atak, ne samo na sadašnje, već i buduće generacije ljudi koje žive na bombardovanom području. Pored ljudi i materijalnih resursa, bombardovanje ubija kulturne i duhovne resurse celog čovečanstva, posebno etiku, kao osnovni indikator duhovnog zdravlja (ili bolesti) savremenog čovečanstva.

O odnosu etike i bombardovanja, upravo govori vrlo inspirativna i činjenično potkrepljena knjiga Brace Kovačevića, nazvana „Etika bombardovanja ili bombardovanje etike“, čije osnovne ideje želimo da predstavimo u ovom tekstu. Autor propituje odnos etike i bombardovanja na primeru stradanja Srbije i Republike Srpske od napada NATO snaga, sredinom i krajem poslednje decenije XX veka. Autor napominje da su „prošle dvije i po decenije od vazдушnih napada NATO snaga na Republiku Srpsku i dvije decenije od na-

¹ Asistent na predmetima Sociologija, Poslovna etika, Menadžment ljudskih resursa.
e-mail: bojicib16@gmail.com

² Braco Kovačević, *Etika bombardovanja ili bombardovanje etike*, Banja Luka: Evropski defnologija centar za naučna, politička, ekonomska, socijalna, bezbednosna, sociološka i kriminološka istraživanja. 2019.

pada na Saveznu Republiku Jugoslaviju (Srbiju i Crnu Goru)“. U oba slučaja „apologete bombardovanja su isticali da su te vojne NATO intervencije samo imale za cilj ‘privođenje’ Srba na vojne pregovore što, naravno, nije tačno“.³ Da apsurd i ironija budu jači, NATO bombardovanje SR Jugoslavije šifrovano je označeno kao „Milosrdni anđeo“ i proglašeno „humanitarnom intervencijom“. Svakako da se izvođenje ovakvih „humanitarnih intervencija“ od strane moćnih država Zapada, može okarakterisati kao državni terorizam. Bez obzira kako je označena ili „definisana, ‘humanitarna intervencija’ u praksi se pokazala kao ratni zločin“⁴, ističe autor, oslanjajući se na brojne takve stavove iznesene u medijima i literaturi koji su analizirali posledice pomenutog NATO bombardovanja u prethodnih dvadeset godina.

Autor Kovačević u ovoj knjizi traga za razlozima te nove strategije (bombardovanje kao vid „humanitarne intervencije“) koju provodi NATO, odnosno 29 država⁵ članica te vojne organizacije. Autor smatra da je u pitanju borba za izgradnju „Novog svetskog poretka“, na čijem čelu bi bile SAD a sledilo ih 28 ostalih članica NATO, kako bi „doveli u red“ sve ostale zemlje u svetu a pre svega Rusiju i Kinu, nametnuli im svoje principe političkog, ekonomskog, socijalnog i kulturnog razvoja. Drugim rečima, cilj NATO država je da dovedu u podređen položaj sve ostale države, članice UN. Autor ističe da je ideja o „Novom svetskom poretku“ veoma stara, počevši od Platonovog diskursa o „idealnoj državi“. Zatim je prisutna u Avgustinovom konceptu „Božje države“, preko Vatikanovog zalaganja za *Civitas Dei* kao „novoje evangelizaciji“ u okviru koje bi svijet bio podvrgnut papskoj vlasti, pa sve do enciklike *Humanae vite* pape Pavle VI (1963-1978), koja podržava ideju „uspostavljanja jednog svjetskog autoriteta (*publica auctoritatis universalis*), naravno, dominantno katoličkog.“⁶

Ideja o novom svjetskom poretku je stara ideja, ali je ponovo reaktuelizovana, naglašava Kovačević, dodajući da je ta ideja, na različite načine, uvek i bila aktuelna, te da konceptualni okvir „novog svjetskog poretka“ implicira uspostavljanje „nacionalne države“ sa „nacionalnom suverenosti“. „Novi svjetski poredak“ temelji na uspostavljanju „svjetske vlade“ i da se vlast „svjetske vlade“ - („elite vlasti“), koju čine bankari, novinari, intelektualci, političari, diplomate i korporativne elite. Ova „svjetska vlada“ ima i različite institucije dominacije preko kojih ostvaruje svoju globalnu ekonomsku, poli-

³ Braco Kovačević, op.cit. str.9.

⁴ Op. cit. str.10.

⁵ Važno je napomenuti da je 27 članica NATO iz Evrope a samo SAD i Kanada izvan Evrope. Takođe, najveći uticaj na delovanje NATO organizacije imaju SAD, ali i najviše učestvuju u ukupnim troškovima za naoružanje.

⁶ Op. cit. str. 25.

tičku, vojnu, diplomatsku, informativnu i kulturnu moć. Ipak, NATO je centralna poluga "svetske vlade", uz pomoć Međunarodnog monetarnog fonda, Svjetske banke, kao i Međunarodnog suda pravde.

Države koje ne pristanu da same, "dobrovoljno" uđu u novi svetski poredak i povinuju se njegovim pravilima, bivaju podvrgnute "humanitarnoj intervenciji" i disciplinovanju od strane NATO organizacije. Autor ističe da se "provođenje intervencije ili započinjanje rata propagandno nastoji opravdati „etičkim“ i „humanitarnim“ razlozima". Takav slučaj je bio i sa Srbijom i Crnom gorom. "Namećući svoje geopolitičke interese kao 'univerzalne vrijednosti' Zapadne zemlje, članice NATO alijanse, montirali su slučaj *Račak* 15. januara 1999. godine i iskoristili ga kao krunski dokaz i razlog za bombardovanje Savezne Republike Jugoslavije. Sličan scenario podmetanja činjenica i pogrešnog izveštaja, obmanjivanja svetskog javnog mnjenja dogodio i ranije (1995. godine) u Bosni i Hercegovini, kao izgovor za bombardovanje Republike Srpske".

Autor postavlja pitanje čemu služi takva strategija pripreme javnog mnjenja za "humanitarnu intervenciju", odnosno bombardovanje neke države, zatim nudi odgovor da je to zbog propagandnog semantičkog diskursa o „moralnoj obavezi“, „etičkim razlozima“ i „Božjoj volji“. Na taj način se opravdavaju brojni ratovi, koje inicira, podstiče i pokreće neka od članica NATO alijanse (najčešće SAD ili Engleska), kako bi se, kao krajnji efekat propagande, "provelo bombardovanje neke države ili teritorije i tako (suštinski) učinio masovni genocid", ali se sve to medijskom propagandom opravdalo kao nužna "etička" i "humanitarna" intervencija. Autor ističe jednu posebno interesantnu konstataciju da se Zapadne NATO zemlje u ovakvim slučajevima "ponašaju kao nekakav *Deus Absconditus* (udaljeni Bog, neosetljiv na ljudsku patnju)". Time one pokazuju i licemjernost svoje politologije. Iza diskursa o „etičnosti“, „humanitarnosti“, „širenju demokratije“ i „ljudskih prava“, zapravo stoji univerzalistički i imperijalistički motiv o pokoravanju celog sveta. Ovakav stav autor Kovačević potkrepljuje brojnim primerima iz međunarodnih odnosa a posebno primerom Kosova i Metohije (1999), gde se jasno pokazuje da je "kršenje ljudskih prava stvar interpretacije, i da su 'dvostruki standardi' često prisutni u postupcima tumačenja događaja što, naravno, zavisi od aktera koji u njemu učestvuju. Tako rukovođenje nekim univerzalnim principom (u ovom slučaju - ljudska prava), zapravo završava u moralnom relativizmu interpretacije" i uvođenju 'dvostrukih standarda' kao univerzalnog principa.

Autor nam sugerise da u globalnoj izgradnji "novog svjetskog poretka" odlučujuću ulogu imaju *mediji i vojne intervencije*. "Medijima se koncept *novog svjetskog poretka* priprema i opravdava, a ratovima i vojnim intervencija-

ma nameće". U medijskom ratu se "stvara, produkuje i širi „semantički teror“ kao teror poruke, odnosno *laži*. "Politika preko medija propagandno utiče na *javno mnjenje* kako bi ga pridobila za provođenje svojih ideoloških, političkih, ekonomskih, vojnih i drugih aktivnosti, ciljeva i interesa".⁷

U tom smislu se propagandna moć televizije dobro videla u ratovima koji su obilježili XX i početak XXI veka, kao što su uklanjanje Sadama Hoseina, "arapsko proleće" (2011), "građanski rat u Ukrajini" i rat u Siriji. Autor posebno ističe primer gde se kroz "snažan medijski spin Srbi pretvaraju u jedine krivce sukoba u bivšoj Jugoslaviji i, kao takvi, moraju biti kažnjeni. Uvođene su sankcije, embarga i blokade, međunarodne kontrole, razni oblici maltretiranja i ponižavanja. U strahovito snažnom diplomatskom, političkom, vojnom i medijskom pritisku aktera rata u Republici Srpskoj i Saveznoj Republici Jugoslaviji Srbi su demonizovani i satanizovani tako da im se ograničavala bilo kakva mogućnost *istinskog* ostvarenja prava na samoopredjeljenje i političku konstituciju sopstvene državnosti".

Neetičke postupke u „humanitarnim intervencijama“ koje se provode bombardovanjem NATO alijanse, autor pokazuje na primeru SR Jugoslavije (1999) podsećajući da je ta „humanitarna akcija“ imala velike posledice: „Razoreno i uništeno je 7 industrijskih i privrednih objekata, 11 energetske postrojenja, 38 mostova, 28 radio i TV repetitora, 470 km puteva, 595 km pruga. Oštećeno je 19 bolnica, 20 domova zdravlja, 18 dječijih vrtića, 69 osnovnih i srednjih škola, 29 manastira i 35 crkava. Takođe, u bombardovanju je izvršen i napad na teritoriju strane država – ambasade Kine u Beogradu. Ratna šteta u SR Jugoslaviji procenjena je na 100 milijardi dolara, što je ogroman iznos za jednu malu zemlju u razvoju. Razaranjem i uništavanjem ekonomskih i proizvodnih kapaciteta preko 600.000 osoba je ostalo bez posla, a 2,5 miliona bez izvora materijalne egzistencije. Bio je to pravi - *ekonomski zločin*."⁸

Ukupne posledice takve „humanitarne intervencije“ u SR Jugoslaviji, kako ispravno navodi Kovačević, mogu se svrstati u *ratni zločin* s obzirom na posledice koje je bombardovanje donelo a, takođe, i s obzirom na činjenicu da se u bombardovanju testiralo delovanje novog razornog oružja (posebno sa „osiromašenim uranijumom“) na civilno stanovništvo. „Agresija NATO snaga protiv SR Jugoslavije je predstavljala neoliberalni rat proklamovan kao ‘humanitarna intervencija’ čiji je tobožnji cilj predstavljala odbrana ‘ljudskih prava’ Albanaca na Kosovu“.

Još jedan detalj, koji Kovačević u svom radu navodi, zaslužuje da se istakne. „U slučaju bombardovanja Srbije (SR Jugoslavije), Klinton i Bler (Tony Blair) su isticali da se svrha bombardovanja odnosi na to da se ne izgubi kre-

⁷ Op. cit. str. 127-135.

⁸ Op. cit. str. 169-173.

dibilitet međunarodne zajednice. Tačno je da se, pored nekih drugih ciljeva, jedan od njih odnosio i na ekonomsko unazađivanje Srbije i srpskog naroda kako ne bi mogli predstavljati nikakvu bitnu ulogu na Balkanu“. Ipak, podvlači autor, „bombardovanje nije preduzeto, kako se to pogrešno i jednostavno misli, zbog kosovskih Albanaca, već zbog nekih drugih razloga. Rat protiv Srbije (i Crne Gore) je imao još neke razloge koji su u sukobu sa ekonomskim i političkim interesima oligarhije neoliberalnog kapitalizma. Nakon bombardovanja, NATO i SAD su od Srbije oteli 10.887 kvadratnih kilometara (12,3%) teritorije (Kosovo i Metohija). Naravno, pored teritorije, intencija je i da se otmu i drugi značajni resursi“.⁹

U ovoj knjizi autor ističe i analizira još nekoliko važnih aspekata koji otkrivaju prave (prikrivene) razloge „humanitarne intervencije“ na SR Jugoslaviju 1999. godine. Prvo je ekološki aspekt („stvaranje *nuklearnih deponija* bacanjem projektila kojima je istekao rok, kao i uništenje materijalnih dobara i prirodne sredine“). Drugo, bombardovanje je predstavljalo i *ekonomski rat* (uništavano je sve ono što je značajno i što predstavlja osnovu ekonomskog, socijalnog i ekološkog razvoja jedne zemlje). Treće, „bombardovanje Srbije i rat protiv nje, u *političkom smislu* posmatrano, predstavljali su snažnu podršku albanskom separatističkom pokretu na Kosovu i Metohiji u državi Srbiji, usmjerenog ka *dezintegraciji teritorijalnog integriteta i rušenju suvereniteta* jedne suverene države“. Četvrto, „sa *pravnog aspekta*, NATO intervencija protiv SR Jugoslavije je bila – *agresija*. Savjet bezbjednosti nije donio odluku o bombardovanju, već su tu odluku donijele države članice NATO iako ta odluka nije imala nikakvo uporište u međunarodnom pravu“. Time je jedan neetički postupak zemalja NATO alijanse pogazio međunarodno pravo i ono se od tada više nije oporavilo.

Posmatrano sa *etičke* tačke gledišta, naglašava autor u završnom delu knjige, „vojna intervencija NATO-saveza protiv jedne suverene države i njegovog naroda je predstavljala (uvek će predstavljati – prim B.B.) zločin - *ratni zločin*“.

Na osnovu autorovih stavova, možemo zaključiti da tamo gde padaju NATO bombe (i svake druge bombe) etike nema, ona prva umire, nema ni ljudskih prava ni humanizma bilo koje vrste. Knjiga „Etika bombardovanja ili bombardovanje etike“, predstavlja ozbiljno, inovativno, diskurzivno i naučno veoma vredno delo koje može koristiti, kako naučnoj, tako, još više, i ostaloj obrazovanoj publici.

⁹ Op. cit. str. 52-58.